

УДК 811.111'81'33

*Наталія Дмитренко,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов та перекладу
Київського національного університету
культури і мистецтв
(м. Київ, Україна)*

**МІЖ ТОТАЛІТАРНИМ ПЕКЛОМ
ТА СПОЖИВАЦЬКИМ РАЄМ.
РОМАН-АНТИУТОПІЯ ОЛДОСА ХАКСЛІ
«ПРЕКРАСНИЙ НОВИЙ СВІТ»**

Стаття присвячена аналізу однієї з кращих антиутопій у світовій літературі – роману Олдоса Хакслі «Прекрасний новий світ». Висвітлюються погляди науковців на жанрову природу твору, його художню специфіку. Сюжетобудова, композиція та образна палітра взаємопов'язані з жанровою своєрідністю тексту. Автор статті кваліфікує «Прекрасний новий світ» як роман-антиутопію.

Ключові слова: інтелектуалізм, модернізм, жанрова специфіка, антиутопія, утопія, роман-антиутопія, сюжетобудова.

Статья посвящена анализу одной из лучших антиутопий в мировой литературе – роману Олдоса Хаксли «О дивный новый мир». Раскрываются взгляды исследователей на жанровую природу произведения, его художественную специфику. Сюжетное построение, композиция и образная палитра взаимосвязаны с жанровым своеобразием текста. Автор статьи квалифицирует «О дивный новый мир» как роман-антиутопию.

Ключевые слова: интеллектуализм, модернизм, жанровая специфика, антиутопия, утопия, роман-антиутопия, сюжетное построение.

The article focuses on the complex analysis of the intellectual prose of British author Aldous Huxley.

The article is dedicated to analysis of modification of dystopian novels and forms of narration on the material of Aldous Huxley's works.

The article features peculiarities of reception of dystopian novel in terms of generics, which is to analyze the perception of genre nature of these novels. Actual is consideration of genre model of object of research. The article offers a description of properties of the invariant antiutopian genre structure.

Key words: the intellectual prose, dystopian novels, genre.

Романи-антиутопії як предмет серйозного наукового дослідження постали у середині ХХ століття. Проте питання жанрових модифікацій

антиутопії досі потребує ретельного дослідження. Творчість О. Хакслі вимагає неабиякого переосмислення з точки зору соціального міфу, нерозривної єдності – отожднення і протиставлення утопії та антиутопії.

Для розуміння генези антиутопії, жанрових моделей та поетики романів базовими вважаємо праці А. Любимової «Жанр антиутопії ХХ століття: змістові та поетологічні аспекти», Н. Добринської «Антиутопія: простір держав і простір особистості», М. Іконнікової «Антиутопія в літературі I половини ХХ століття: національно-типологічні варіанти» і роботи В. Рабиновича «Олдос Хакслі: еволюція творчості» та М. Шадурського «Літературна утопія від Мора до Хакслі», які поглиблюють розуміння проблематики, особливостей поетики романів О. Хакслі. До питання жанрових модифікацій роману-антиутопії зверталися багато дослідників – С. Аверінцев, Т. Чернишова, Е. Дашко, В. Новиков, Л. Іонін та інші. На окреме дослідження досі заслуговує питання уточнення термінологічного апарату, а саме визначення «утопії», «антиутопії», «дистопії», «контрутопії», «какотопії» та «пантопії».

Мета статті – з'ясувати особливості інтелектуальної прози крізь призму світоглядних засад письменника і жанрових модифікацій на матеріалі роману-антиутопії О. Хакслі «Прекрасний новий світ».

«Інтелектуалізм був домінантою модернізму й художньої культури ХХ століття в цілому. Інтелектуальний роман є, як правило, модерним романом зі своїм особливим дискурсом. Література завжди мала філософський підтекст, проте в епоху небувалих історичних і суспільних катаклізмів і краху світових філософських систем філософування стало її домінантою. Література заглиблювалася в ті проблеми, які пробувала вирішити філософська наука, додаючи до цього свій настрій. Найчастіше це був настрій песимізму й розчарування. Песимізм походив від неможливості вирішити фундаментальні філософські питання, розчарування торкалося всіх попередніх ідеалів, передовсім гуманізму й раціоналізму. ... Філософування на абстрактні теми [...] виявилось єдиним способом говорити правду» [6]. Антиутопія – жанр, що виникає у період змін, кризових станів, переоцінки цінностей та зламів свідомості у суспільстві. Роман-антиутопія хірургічно точно розтинає нариви хворого соціуму. Автори антиутопій завжди в опозиції – до суспільства, яке безболісно сприймає наругу над цінностями, до норм моралі, насаджуваних людям, до процесів нівелювання особистісних якостей, до абсурдності нового порядку світобудови.

Услід за Н. Бернадською визначаємо жанр як «художнє ціле, у якому взаємодіють домінантні (більш-менш постійний набір ознак, які охоплюють різні рівні твору – від тематичного до сюжетно-композиційного та мовного) й змінні ознаки (система гнучких і рухливих варіативних елементів структури). Перші з них забезпечують кістяк будь-якого жанру, другі – його модифікацію, залежну від мислення, світовідчуття, психології окремого письменника, а також своєрідних рис – естетичних, історичних, національних – літератури певного періоду» [1, с. 2–3].

Важливою заувагою в контексті аналізу роману-антиутопії як жанру є усвідомлення його мінливості та модифікації у різних літературах та у різний час. Визначальним є також авторське світобачення, що накладається на історичне тло національних літератур. Н. Копистянська зауважила, що «жанр є усталеним як поняття загальнотеоретичне. Жанр є мінливим у неперервному історичному розвитку і національній своєрідності. Жанр є неповторно індивідуальним» [3, с. 182].

Йдучи за визначенням жанру антиутопії В. Браунінгом, визначимо його характерні риси:

- 1) проєкція на вигадане суспільство тих рис сучасного авторові суспільства, які викликають його найбільше несприйняття;
- 2) розташування антиутопічного світу на відстані – в просторі або часі;
- 3) опис негативних якостей вигаданого суспільства таким чином, щоб виникало відчуття жаху [9, с. 19].

Послугуючись елементами фантастики, антиутопія, проте, конструє світ досить впізнаваний сучасниками, пов'язаний із реальними процесами у суспільстві. Попри те, що романи мають персонажів, довкола яких розгортається сюжет (Вінстон Сміт у «1984», Бернард Маркс у «Прекрасному новому світі», Д 503 у «Ми») – романи соціоцентричні. Автора, по суті, не надто цікавить внутрішній світ його героя, переживання кожного з них – лише тло, на фоні якого розгортаються карколомні трансформації суспільства. Зрештою, не вирішення складних філософських питань, що турбують людство, є об'єктом розгляду антиутопії, – винятково конструювання картини світу та моделі суспільства, уявної соціальної дійсності. Навіть форма монологу в романах не змінює ракурс з соціального на психологічний. Пропускаючи через себе події, будучи авторами щоденникових записів, ні Вінстон Сміт у Оруела, ні Д 503 у Замятіна не акцентують увагу читача власне на особистості, а залишаються провідниками у погляді на суспільство майбутнього.

Книга «Прекрасний новий світ» була задумана як «дурна утопія», сатиричний роман про майбутнє, про наслідки можливих біологічних відкриттів в умовах встановлення наукової диктатури, сцієнтистського раю, в якому життя замінить наркотичне бездумне існування. Політична структура такого «раю» представлена як жорстка кастова ієрархія, стабільність якої утримується верхівкою за допомогою еугеніки, гіпнопедії і транквілізаторів. Економічна структура передбачала відсутність приватної власності. Особисте життя відсутнє, втрачена сім'я, введено штучне розмноження. Людина перетворена на тварину і виконує запрограмовані функції в державі-мурашнику.

Хакслі написав цей роман з метою дискредитації утопії. Розвінчання майбутнього було природним доповненням до його сатири на сучасність. Сатирична гіпербола поступово перетворювалась на драму, яка чекала

кожного, хто як особистість не розчинився в «єдино правильному» одноманітні – відчуттях, квазідумках тощо.

«Прекрасний новий світ» («Brave new world») Олдоса Хакслі з'явився друком у 1932 році. Назву роману дає рядок шекспірівської «Бурі»:

O, wonder!

How many goodly creatures are there here!

How beauteous mankind is! O brave new world,

That has such people in't!

О диво!

Які вродливі створіння я бачу!

Яке прекрасне поріддя це людське!

Який чудесний світ новий оцей,

Де отакі є люди! (переклад М. Бажана) [Цит. за 7].

Шекспірівська «Буря» відсилає нас до тривалої традиції літературної утопії. Дослідники зауважують, що «усім утопічним творам XVI–XIX ст. був властивий дух жорсткої регламентації всього способу життя і мислення громадян ідеальної держави. [...] У Мора законодавчо встановлено, в який час доби треба було займатися суспільно-корисною працею (це зроблено для зручності спеціальних наглядців – сифрагантів, які стежили, «щоб ніхто не сидів у неробстві»), зумовлювався й момент загального відходу до сну, розписаний був вільний час, строго регламентувалися години для ігор, занять науками, ремеслом (з любові до нього, а не з обов'язку). Однаковість усіх підкреслювалася уніфікованістю занять та одягу, абсолютною підпорядкованістю регламенту в усьому: навіть поїздки в інше місто можливі лише з дозволу влади, тобто спеціальних урядовців. Особливо жажлива казарменість описана у Кампанелли, де регламентація поширювалася і на стосунки між жінкою та чоловіком: зазначалося, що представників однієї статі треба злучати з представниками протилежної й чому саме слід злучати, бо не можна, «старанно дбаючи про поліпшення собак та коней, нехтувати в той самий час породою людською» [7]. Неможливість, нездійсненність утопії, реалізації ідей побудови ідеального світу і призводить зрештою до появи антиутопії.

Шекспір у романі стає виміром людськості, він частина забутого світу в технократичному і автоматизованому суспільстві майбутнього. Гарольд Блум у своїй праці «Західний канон: книги на тлі епох» говорить про те, що Шекспір для всієї західної культури є «секулярним каноном, ... навіть секулярним писанієм, він окреслює коло і своїх попередників, і наступників, й організує їх у один канон» [2, с. 31]. Автор говорить про Шекспіра як про митця, якому ми завдячуємо не лише образами нашого мислення, а й самою здатністю мислити. Таке розуміння творчості та пізнання об'єднує героя Хакслі із Вінстоном Смітом, героєм Оруелівського «1984» У Оруела створення «новомови» (Newspeak) має призвести до звуження горизонтів мислення, до унеможливлення мислезлочину, до уникнення двоумислення.

«До 2050 року, якщо не раніше, по-справжньому старомовою не володітиме ніхто. Вся література минулого буде знищена. Чосер, Шекспір, Мільтон, Байрон залишаться лише у новомовному варіанті, перетворені не просто в децю інше, а навіть у власну протилежність» (переклад наш – Н.Д.) [5]. Дикун у Хакслі осмислює Шекспіра як еталон духовності, тому для нього незрозуміла заборона його творів у «новому світі»:

«Дикунове обличчя спалахнуло від задоволення.

– Отже, і ви його читали? Я вже подумав, що тут, в Англії, ніхто Шекспіра не знає.

– Майже ніхто. Я один із дуже не багатьох, знайомих з ним. Шекспір, бачте, заборонений. Але оскільки закони встановлюю я, то я можу їх і порушувати.

– А чому заборонений? – запитав Дикун. Він так зрадив людині, яка читала Шекспіра, що на деякий час забув про все інше.

Головконтролер знизав плечима.

– Тому що вона – старий мотлох, і це головна причина. Старі речі нам не потрібні.

– Але старе буває прекрасним.

– Тим більше, коли воно прекрасне. Краса приваблива, а ми не хочемо, щоб людей приваблювали старі речі. Треба, щоб їм подобалося нове.

– Але ваші нові речі такі дурні й огидні. Як оті фільми, в яких нема нічого, крім польотів у гелікоптерах та стереофонічного відчуття, як цілються люди. – Він бридливо скривився. – «Мавпи й козли!» – лише словами Отелло зміг він виказати своє презирство й відразу» (переклад наш – Н.Д.) [8].

Книга розповідає про Лондон у далекому майбутньому – приблизно 26 століття християнської ери, а саме у 2541 році. Це світ, у якому немає місця трагедіям, бо вони потребують «суспільної нестабільності». Це стабілізований світ, у якому живуть щасливі люди, вони не здатні бажати того, чого не можуть одержати. Це світ без страху смерті, без похилого віку, без пристрастей, дружин і коханців, світ, де секс не породжує виникнення дітей. Це світ, де люди не можуть вийти за рамки усталеної поведінки. Де поняття «свобода» викликає лише посмішку.

Антиутопія малює нам картину, де держава контролює сексуальне життя, кількість та якість (!) народжених людей (поділ на бета, гамма, дельта, епсилони у Хакслі), почуття до своєї сім'ї (діти, що стежать за батьками у Оруела в «1984»), жорсткий контроль над особистістю торкається навіть імені людини, що перетворене на цифри з літерами (Замятін «Ми»).

Поява кожної нової одиниці із зародків в інкубаторіях у Хакслі – це лише процес поповнення собою однієї із каст, оскільки кожна така «людина» має набір заздалегідь закладених якостей (від фізичних, зовнішніх – до інтелектуальних) завдяки хімічному втручанню:

«... і отримуємо 96 чоловік, де раніше виростав лише один. Прогрес!»

«Бовсканізація ... Вона дає стандартних людей!» [8].

«Звісно, загальну ідею хоч якусь дати необхідно – щоб робили справу з розумінням, – але дати лише у мінімальній дозі, інакше вони не стануть хорошими та щасливими членами суспільства. Адже, як усім відомо, якщо хочеш бути щасливий і добродішній, не узагальнюй, а тримайся вузьких поодинокостей; спільні ідеї виявляються неминучим інтелектуальним злом. Не філософи, а збирачі марок та випилювачі рамок складають становий хребет суспільства» (переклад наш – Н.Д.) [8].

Хакслі змальовує суспільство, основною ідеєю якого є задоволення людських потреб, передусім фізичних, такий собі «споживацький рай». Секрет щастя доволі простий – виховання тіла та мозку має на меті прищепити людям любов до їх «невідвратною соціальною долею». Простір, у якому існують герої антиутопій, – як правило замкнений, його неможливо покинути. Описи житла, як простору, де сконцентрована духовна атмосфера та родинні цінності, – відсутні. У «Дивному новому світі», на відміну від, скажімо, Оруелівського «1984», середовище ідеально облаштоване, мешканці приречені на існування в ідеальних умовах. Смерть – не вихід. Чиясь смерть – благо для інших членів суспільства. Померлих спалюють у крематоріях, виконуючи план по видобуванню фосфору.

Смерть і зародження життя – більше не інтимні речі, не таїнство. «Батько» і «Мати» – терміни: *«Запала тиша. Деякі зі студентів почервоніли. Вони ще не навчилися проводити важливе, але часто тонке розмежування між непристойністю та науковою термінологією. Нарешті один набрався хоробрості та підняв руку.*

– *Люди були раніше... Він зняковів; розчервонілись щоки. – Були, отже, живонароджуючими.*

– *Абсолютно правильно. – Директор підбадьорююче захитав головою.*

– *І коли у них діти розкупорювались...*

– *Народжувались, – виправив Директор.*

– *Тоді, значить, вони ставали батьками... – Бідний юнак зняковів остаточно.*

– *Коротше, – резюмував Директор, – батьками називались мати і батько. [...].*

– *Мати, – повторив Директор голосно, закріплюючи термін. [...]. Факти це неприємні, згоден» (переклад наш – Н.Д.) [8].*

Смерть десакралізується. Людей чекають комфортні номери для умирання. «Смертовиховання починається з півтора років. Кожен малюк двічі на тиждень вранці знаходиться в Умиральні. Там на нього чекають найцікавіші іграшки та шоколадні тістечка. Дитина привчається сприймати вмирання, смерть як звичайну річ.

– *Як будь-який інший фізіологічний процес – додала авторитетно Директриса» (переклад наш – Н.Д.) [8].*

Суспільство технократів механізує процес появи нового життя, продукуючи нові, соціально необхідні одиниці – від геніїв до олігофренів.

Функціональність – ось головна ознака суспільства 623 року ери стабільності. Поява необхідної кількості потрібних соціальних одиниць з необхідним набором якостей, умінь, характеристик та функцій – це діагноз суспільству та заперечення навіть самої можливості вибору у людини.

Картина соціального устрою (суспільного ладу) завжди подається у порівнянні з іншою реальністю – іншим часом, іншою країною (Остазія і тощо у Оруела), резервацією, «за Стіною» (Замятін), будь-яким «до» сучасності. На фоні цього поява Дикун з тієї «іншої» реальності – видається виходом за межі звичного життя. Сам Хакслі у передмові до книги писав, що думка про те, що людям дана свобода волі колись видавалась автору цілком прийнятною. «Дикунів пропонують лише вибір між божевільним життям в Утопії та первісним життям у індійському поселенні, більш людяним у багатьох відношеннях, але в інших – не менш дивним та ненормальним. Коли я писав цю книгу, думка про те, що людям дана свобода волі аби обирати між двома видами божевілля, – думка ця видавалась мені кумедною і, цілком можливо, правильною. Для більшого ефекту я дозволив висловлюванням Дикунів звучати розумніше, ніж то в'яжеться з його вихованням у середовищі прихильників релігії, що являє собою культ родючості разом із лютим культом *penitente* (покаяння – Н.Д.). Навіть знайомство Дикунів із витворами Шекспіра нездатне в реальному житті виправдати таку розумність його висловлювань. У фіналі ж він у мене відкидає здоровий глузд, індіанський культ заволодіває ним знову і він, втративши надію, закінчує самокатуванням і самогубством. Таким був жалюгідний кінець цієї притчі – що й треба було довести насмішкуватому скептику-естету, яким був тоді автор книги» (переклад наш – Н.Д.) [8].

Хакслі говорить не стільки про прогрес науки і розвиток технологій, скільки про те, яке місце відведено людині у цьому процесі, які суто людські якості втрачаються у «споживацькому раю». Втрата ідентичності – це ціна існування людини у ідеальному суспільстві. Лише Бернард Маркс, Гельмгольц Ватсон та Дикун не вкладаються цілком в уявлення творців Нового світу про світ без сильних емоцій, переживань та пошуку власного шляху. *«Але ж цнотливість народжує пристрасть та неврастенію. А пристрасть з неврастенією породжують нестабільність. А нестабільність означає кінець цивілізації. Міцна цивілізація немислима без безлічі солодких пороків.*

– Але ж у Богові є резон для усього благородного, високого, героїчного. Якби у вас...

– Милий мій юначе, – сказав Мустафа Монд. – Цивілізація абсолютно не потребує шляхетності або героїзму. Шляхетність, героїзм – це симптоми політичної неумілості. В правильно, як у нас, організованому суспільстві нікому не доводиться проявляти ці якості. Для їх прояву потрібна атмосфера цілковитої нестабільності. Там, де є війни, де конфлікт між обов'язком і відданістю, де опираються спокусам, де захист тих, кого любиш, або боротьба за них, – там, очевидно, є певний сенс у

шляхетності та героїзмі. Але тепер немає війн. Ми неупинно запобігаємо будь-якій надмірній любові. [...] Стільком природним імпульсам тепер дається простір, що, по суті, не доводиться чинити опір спокусам. А якщо трапиться вряди-годи якась прикрість, то у вас завжди є сома, щоб відпочити від реальності» (переклад наш – Н.Д.) [8].

Протест Дикун: «Я краще буду нещасним, ніж буду мати те фальшиве, облудне щастя, яке маєте ви» (переклад наш – Н.Д.) [8] та спроба бунту під час роздачі соми не підривають основ Нового світу – бунт дуже швидко нейтралізований розпорошеним з гелікоптера державним наркотиком – сомою – та запущеною в ефір синтетичною промовою «Антибунт 2». Те, на чому базується непорушність ідеального світу – насолода і задоволення потреб – не під силу декільком «альфаплюсовикам» – вони відправлені на спеціально призначені для цього острови, а Дикун підштовхується до самогубства звичайними мешканцями цього ідеального світу, які в ньому абсолютно щасливі та не хочуть для себе іншої реальності. Немає потреби Головному Контролеру боротися з інакомислячими – похитнути підвалини цього світу не під силу декільком безумцям.

Антиутопії, і «Прекрасний новий світ» не є винятком, показують суспільство, де вихід за межі дозволеного – це прерогатива і бажання одиниць – безумців і мрійників, інтелектуалів, або тих, хто сумнівається. Зазирнути за межі – резервації, Стіни, споживацького раю, своєї зручної кімнати із сомою та «замінниками бурхливої пристрасті» – бажання тих, хто часто вповні усвідомлює або відчуває, чим закінчиться цей похід «за істиною».

Есе Хакслі 1959 року «Знову відвіданий «прекрасний новий світ» наштовхує на думку про те, що прогнозований автором перехід до тотальної деіндивідуалізації постає у набагато ближчій перспективі, ніж йому здавалось на момент написання роману. На відміну від Оруела, який вважав систему придушення, стримування єдиноможливою у тоталітарному суспільстві, Хакслі послідовно доводив, що за повного забезпечення всіх базових людських потреб та правильної експлуатації людської природи можливий «ненасильницький тоталітаризм» за збереження навіть зовнішніх проявів демократії.

Хакслі був письменником, який досліджував сутність сучасної йому влади. У творах першої половини життя він прагнув осмислити наслідки розвитку західної цивілізації, яка знецінила людину до одномоментного ніщо, а у творах другої – шукав причетності людини до Вічності.

«Прекрасний новий світ» – одна з найвідоміших антиутопій ХХ століття, що розвінчувала ілюзії раціоналістичної перебудови світу. За жанром цей твір варто класифікувати як роман-антиутопія. Головна ідея «шляху» людства, описаного в «Прекрасному новому світі» – одурманення натовпу, народу, нації. Водночас твір Хакслі не є романом «жахів». Автор не ставив собі за мету залякування читачів примарними перспективами на майбутнє. Песимізм письменника за глибшого прочитання твору і

роздумів над ним стає разом з тим безкомпромісним оптимізмом. Адресат письменника – людина-гуманіст, спроможна зупинити світ на краю безодні. Хакслі вірив у таку людину, у її здатність зберегти власну гідність.

Інтелектуальна одісея Хакслі, по-своєму унікальна, досить типова для значної частини західної інтелігенції, чим і обумовлений незгасаючий інтерес до творчості письменника.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у продовженні комплексного аналізу романів-антиутопій ХХ століття, жанрових моделей та їх видозмін, дослідженні світоглядних засад письменників-антиутопістів.

Література

1. Бернадська Н. Теорія роману як жанру в українському літературознавстві : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : спец. 10.01.06 «Теорія літератури» / Н. Бернадська. – К., 2005. – 36 с.
2. Блум Г. Західний канон : книги на тлі епох / Гарольд Блум. – К. : Факт, 2007. – 720 с.
3. Копыстьянская Н. Понятие «жанр» в его устойчивости и изменчивости / Н. Копыстьянская // Контекст : 1986. – М. : Наука, 1987. – С. 178–204.
4. Кучер В. Поетика роману-антиутопії в рецепції сучасного літературознавства [Електронний ресурс] / В. Кучер. – Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nznuoaf_2013_36_57.pdf.
5. Оруэлл Д. 1984 [Електронний ресурс] / Джордж Оруэлл. – Режим доступу : <http://lib.ru/ORWELL/r1984.txt>.
6. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі [Електронний ресурс] / Соломія Павличко. – Режим доступу : <http://www.ex.ua/9097691>.
7. Роман-антиутопія в контексті світової літератури [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.zarlit.com/info/history_novitna/28.html.
8. Хаксли О. О дивный новый мир [Электронный ресурс] / Олдос Хаксли. – Режим доступа : http://lib.ru/INOFANT/HAKSLI/mir.txt_with-big-pictures.html.
9. Browning W. Toward a Set of Standards for Antiutopian Fiction / W. Browning // Cithara. – 1970. – № 10. – P. 18–32.
10. Huxley A. Brave New World Revisited / Huxley A. – L. : Chatto & Windus, 1959. – 384 p.

References

1. Bernadska N. Teoriia romanu yak zhanru v ukrainskomu literaturoznavstvi : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia doktora filol. nauk : spets. 10.01.06 «Teoriia literatury» / N. Bernadska. – K., 2005. – 36 s.

2. Blum H. Zakhidnyi kanon : knyhy na tli epokh / Harold Blum. – K. : Fakt, 2007. – 720 s.
3. Kopystjanskaja N. Ponjatie «zhanr» v ego ustojchivosti i izmenchivosti / N. Kopystjanskaja // Kontekst : 1986. – M. : Nauka, 1987. – S. 178–204.
4. Kucher V. Poetyka romanu-antyutopii v retseptsii suchasnoho literaturoznavstva [Elektronnyi resurs] / V. Kucher. – Rezhym dostupu : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nznuoaf_2013_36_57.pdf.
5. Oruell D. 1984 [Elektronnyi resurs] / Dzhordzh Oruell. – Rezhym dostupu : <http://lib.ru/ORWELL/r1984.txt>.
6. Pavlychko S. Dyskurs modernizmu v ukrainskii literaturi [Elektronnyi resurs] / Solomiia Pavlychko. – Rezhym dostupu : <http://www.ex.ua/9097691>
7. Roman-antyutopiia v konteksti svitovoi literatury [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://www.zarlit.com/info/history_novitna/28.html.
8. Haksli O. O divnyj novyj mir [Jelektronnyj resurs] / Oldos Haksli. – Rezhim dostupa : http://lib.ru/INOFANT/HAKSLI/mir.txt_with-big-pictures.html.
9. Browning W. Toward a Set of Standards for Antiutopian Fiction / W. Browning // Cithara. – 1970. – № 10. – P. 18–32.
10. Huxley A. Brave New World Revisited / Huxley A. – L. : Chatto & Windus, 1959. – 384 p.

*Статтю рекомендовано до друку
кандидатом філологічних наук,
доцентом кафедри української і світової літератури
та методики навчання, деканом філологічного факультету
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний
педагогічний університет імені Григорія Сковороди»
Свириденко Оксаною Михайлівною*

Стаття надійшла до редакції 10 серпня 2016 року